

II

(Akty o charakterze nieustawodawczym)

ROZPORZĄDZENIA

ROZPORZĄDZENIE DELEGOWANE KOMISJI (UE) 2020/550

z dnia 12 lutego 2020 r.

zmieniające załączniki II i IV do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 978/2012 w odniesieniu do czasowego wycofania rozwiązań, o których mowa w art. 1 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 978/2012, w przypadku niektórych produktów pochodzących z Królestwa Kambodży

KOMISJA EUROPEJSKA,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,

uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 978/2012 z dnia 25 października 2012 r. wprowadzające ogólny system preferencji taryfowych i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 732/2008 ⁽¹⁾, w szczególności jego art. 19 ust. 10,

a także mając na uwadze, co następuje:

1. PROCEDURA

- (1) Królestwo Kambodży („Kambodża”) korzysta z preferencji taryfowych przewidzianych w ramach szczególnego rozwiązania dla krajów najslabiej rozwiniętych – „wszystko oprócz broni” („EBA”) – o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. c) rozporządzenia (UE) nr 978/2012 („rozporządzenie w sprawie GSP”). Kambodża jest również wymieniona jako kraj korzystający z rozwiązania ogólnego na podstawie art. 1 ust. 2 lit. a) rozporządzenia w sprawie GSP. Zgodnie z art. 18 ust. 1 rozporządzenia w sprawie GSP szczególne rozwiązanie dla krajów najslabiej rozwiniętych polega na zawieszeniu ceł określonych we wspólnej taryfie celnej nakładanych na wszystkie produkty wymienione w działach 1–97 Nomenklatury scalonej i pochodzące z Kambodży, z wyjątkiem tych wymienionych w dziale 93, a mianowicie broni i amunicji.
- (2) Zgodnie z art. 19 ust. 1 lit. a) rozporządzenia w sprawie GSP rozwiązania preferencyjne, o których mowa w art. 1 ust. 2 rozporządzenia w sprawie GSP, mogą zostać tymczasowo wycofane w stosunku do wszystkich lub niektórych produktów pochodzących z kraju korzystającego z powodu poważnego i systematycznego naruszania zasad ustanowionych w konwencjach wymienionych w załączniku VIII część A do rozporządzenia w sprawie GSP („podstawowe konwencje ONZ/MOP dotyczące przestrzegania praw człowieka i praw pracowniczych”).
- (3) W dniu 11 lutego 2019 r. Komisja przyjęła decyzję wykonawczą zawierającą załącznik („zawiadomienie o wszczęciu”) ⁽²⁾, w której, zgodnie z art. 19 ust. 3 rozporządzenia w sprawie GSP, wszczęto procedurę czasowego wycofania preferencji taryfowych przyznanych Kambodży („procedura czasowego wycofania”). W tym samym dniu Komisja poinformowała Parlament Europejski i Radę o tej decyzji wykonawczej.
- (4) Informacje, którymi Komisja dysponowała w tym czasie, wskazywały na istnienie wystarczających powodów uzasadniających wszczęcie procedury czasowego wycofania. W szczególności w motywie 3 decyzji wykonawczej i w pkt 5 zawiadomienia o wszczęciu odniesiono się do informacji wskazujących na istnienie poważnych i systematycznych naruszeń przez Kambodżę zasad określonych w następujących czterech podstawowych konwencjach ONZ/MOP dotyczących przestrzegania praw człowieka i praw pracowniczych:

⁽¹⁾ Dz.U. L 303 z 31.10.2012, s. 1.

⁽²⁾ Dz.U. C 55 z 12.2.2019, s. 11.

- Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych (1966 r.) („ICCPR”),
 - Konwencji nr 87 dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych (1948) r. („konwencja MOP nr 87”),
 - Konwencji nr 98 dotyczącej stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych (1949 r.) („konwencja MOP nr 98”), oraz
 - Międzynarodowym pakcie praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych (1966 r.) („ICESCR”).
- (5) W zawiadomieniu o wszczęciu Komisja wezwała Kambodżę i strony trzecie do przedstawienia Komisji swoich opinii. Trzynastcie stron trzecich zgłosiło się w terminie określonym w zawiadomieniu o wszczęciu i przedłożyło Komisji swoje uwagi na piśmie.
- (6) Po wszczęciu procedury czasowego wycofania Komisja sprawdziła i oceniła wdrożenie przez Kambodżę czterech konwencji wymienionych w zawiadomieniu o wszczęciu. Zgodnie z art. 19 ust. 4 lit. b) rozporządzenia w sprawie GSP okres monitorowania i oceny zakończył się w dniu 12 sierpnia 2019 r.
- (7) Komisja starała się uzyskać wszelkie niezbędne informacje zgodnie z art. 19 ust. 6 rozporządzenia w sprawie GSP, w tym dostępne oceny właściwych organów monitorujących oraz opinie ze strony Kambodży. W czerwcu 2019 r. Komisja przeprowadziła misję obserwacyjną w Kambodży.
- (8) W okresie monitorowania i oceny Komisja zapewniła Kambodży wszelkie możliwości współpracy i przedstawienia własnych poglądów, argumentów i uwag. Na przykład w dniu 24 lipca 2019 r. Komisja zwróciła się do Kambodży o przedstawienie na piśmie stanowiska w sprawie ustaleń, które doprowadziły do wszczęcia procedury czasowego wycofania. Kambodża odpowiedziała Komisji w dniu 12 sierpnia 2019 r., kwestionując podstawy decyzji Komisji o wszczęciu procedury czasowego wycofania. W swojej odpowiedzi Kambodża zwróciła również uwagę na szereg planowanych lub podjętych działań naprawczych, głównie przed wszczęciem procedury czasowego wycofania.
- (9) W dniu 12 listopada 2019 r. Komisja przedłożyła Kambodży, zgodnie z art. 19 ust. 7 rozporządzenia w sprawie GSP, sprawozdanie zawierające ustalenia i wnioski („sprawozdanie”). Sprawozdanie opierało się na materiale dowodowym zebrany przez Komisję do dnia 31 października 2019 r., dotyczącym przestrzegania zasad określonych w czterech podstawowych konwencjach ONZ/MOP dotyczących przestrzegania praw człowieka i praw pracowników, w tym na dowodach i informacjach przedłożonych przez Kambodżę i strony trzecie w ramach procedury.
- (10) Kambodża przedstawiła swoje uwagi do sprawozdania w dniu 12 grudnia 2019 r.
- (11) Niniejsze rozporządzenie delegowane opiera się na ustaleniach zawartych w sprawozdaniu i leżących u ich podstaw dowodach, na kolejnych ocenach w świetle odpowiedzi Kambodży oraz na wszelkich faktach i okolicznościach, które odnotowano po dniu 12 grudnia 2019 r.

2. POWAŻNE I SYSTEMATYCZNE NARUSZANIE ZASAD OKREŚLONYCH W MIĘDZYNARODOWYM PAKCIE PRAW OBYWATELSKICH I POLITYCZNYCH

2.1. *Prawo do udziału w życiu politycznym (art. 25 ICCPR)*

- (12) Art. 25 ICCPR stanowi, że każdy obywatel ma prawo i możliwości, bez żadnej dyskryminacji, o której mowa w art. 2 ICCPR, i bez nieuzasadnionych ograniczeń:
- a) uczestniczenia w kierowaniu sprawami publicznymi bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli;
 - b) korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego w rzetelnych wyborach przeprowadzanych okresowo, opartych na głosowaniu powszechnym, równym i tajnym, gwarantujących wyborcom swobodne wyrażenie woli;
 - c) dostępu do służby publicznej w swoim kraju na ogólnych zasadach równości.

2.1.1. *Ustalenia*

- (13) W Kambodży podjęto szereg represyjnych działań przeciwko głównej partii opozycyjnej, Partii Narodowego Ocalenia Kambodży („CNRP”), ograniczając udział w życiu politycznym i prawa wyborcze w kraju. Działania te obejmowały w szczególności zmiany do ustawy o partiach politycznych, aresztowanie przewodniczącego partii CNRP Kema Sokhy oraz nakazane orzeczeniem sądowym rozwiązanie CNRP.

- (14) W marcu i w lipcu 2017 r. Zgromadzenie Narodowe Kambodży przyjęło kilka poprawek do ustawy o partiach politycznych, zabraniając kierowania partią polityczną przez osobę, na której ciąży wyrok skazujący. Zmienioną ustawą o partiach politycznych przyznano również Ministerstwu Spraw Wewnętrznych dużą swobodę uznania w zakresie zawieszania działalności partii politycznych i składania do Sądu Najwyższego wniosków o wydanie decyzji o rozwiązaniu partii. W październiku 2017 r. Zgromadzenie Narodowe przyjęło dodatkowe zmiany do szeregu przepisów wyborczych, które określają procedurę ponownego podziału mandatów zdobytych przez rozwiązaną partię.
- (15) W dniu 3 września 2017 r. lider CNRP Kem Sokha został zatrzymany pod zarzutem zdrady i spisku mającego na celu obalenie kambodżańskiego rządu przy pomocy sił zagranicznych ⁽³⁾.
- (16) Po ponad roku spędzonym w areszcie tymczasowym Kem Sokha został zwolniony za kaucją w dniu 10 września 2018 r. i objęty nadzorem sądowym. W dniu 10 listopada 2019 r. Kem Sokha został zwolniony z nadzoru sądowego. Nie wolno mu jednak angażować się w działalność polityczną do czasu zakończenia procesu ⁽⁴⁾.
- (17) W dniu 16 listopada 2017 r. Sąd Najwyższy Kambodży nakazał rozwiązanie CNRP, a 118 wysokim rangą działaczom tej partii zakazał działalności politycznej przez okres pięciu lat. Wyrok Sądu Najwyższego opierał się w szczególności na zmienionych przepisach art. 44 ustawy o partiach politycznych, które pozwalają Sądowi Najwyższemu zawiesić na pięć lat lub rozwiązać partię polityczną, jeżeli narusza ona przepisy art. 6 ust. 2 i art. 7 ustawy. Rozwiązanie CNRP przez Sąd Najwyższy opierało się częściowo na tych samych zarzutach, które wykorzystał sędzia śledczy w toczącej się sprawie Kema Sokhy ⁽⁵⁾.
- (18) Rozwiązanie CNRP doprowadziło również do usunięcia ze stanowisk 5 007 radnych lokalnych i gminnych radnych CNRP wybranych w czerwcu 2017 r. Członkowie CNRP w Zgromadzeniu Narodowym zostali zastąpieni przez osoby, których nie wybrano w wyborach. W późniejszych wyborach pośrednich do Senatu w dniu 25 lutego 2018 r. partia rządząca, Kambodżańska Partia Ludowa („CPP”), zdobyła wszystkie przedmiotowe mandaty ⁽⁶⁾. Rozwiązanie CNRP doprowadziło do sytuacji, w wyniku której przed wyborami krajowymi, które odbyły się w dniu 29 lipca 2018 r., w kraju tym nie było żadnej wiarygodnej opozycji. Kambodżańska Partia Ludowa zdobyła w wyborach wszystkie 125 mandatów w Zgromadzeniu Narodowym, co *de facto* doprowadziło do powstania państwa jednopartyjnego, bez opozycji parlamentarnej.

2.1.2. Stanowisko Kambodży

- (19) Kambodża twierdzi, że zmieniona ustawa o partiach politycznych ma zastosowanie do każdej partii politycznej w sposób niedyskryminacyjny, obejmuje wszystkie podstawowe wymogi, jakie powinny być spełnione przez każdy kraj demokratyczny, a jej celem jest zapobieganie nadużyciom niezgodnym z podstawowymi zasadami demokratycznymi.
- (20) Kambodża uzasadnia aresztowanie Kema Sokhy art. 443 kodeksu karnego, w którym uznaje się za karalne przestępstwo konspiracji z obcym państwem, i powołuje się na rzekomy dowód na spisek z udziałem Kema Sokhy mający obalić rząd ⁽⁷⁾. Twierdzi ona, że w akt zdrady Kema Sokhy jako przewodniczącego CNRP zaangażowana była jego partia, co spowodowało jej przymusową likwidację.
- (21) Ponadto Kambodża argumentuje, że decyzja Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2017 r. nakazująca rozwiązanie CNRP była decyzją suwerennego państwa i że wykonanie krajowych orzeczeń sądowych jest wewnętrzną sprawą suwerennego państwa, przestrzegającego rządów prawa.

⁽³⁾ Zarzuty te opierały się na nagraniu wideo z 2013 r., na którym Kem Sokha omawiał strategię uzyskania głosów przy udziale ekspertów zagranicznych. Zob. UA KHM 5/2017, 8 września 2017 r. Zob. również A/HRC/39/73/Załącznik.1, 7 września 2018 r.

⁽⁴⁾ W dniu 9 grudnia 2019 r. sąd w Kambodży ogłosił, że proces Kema Sokhy rozpocznie się w dniu 15 stycznia 2020 r.

⁽⁵⁾ A/HRC/39/73/Załącznik.1, pkt 20.

⁽⁶⁾ 58 spośród 62 miejsc w Senacie jest wybieranych pośrednio przez członków rad gmin. Król i Zgromadzenie Narodowe mianują czterech dodatkowych senatorów.

⁽⁷⁾ Kambodża twierdzi, że czyny Kema Sokhy zostały przedstawione w nagraniu wideo, w którym rzekomo przyznał on, że działał zgodnie z nakazami obcego państwa oraz obrał za ostateczny cel zmianę lidera rządu.

- (22) W odniesieniu do wyborów w dniu 29 lipca 2018 r. Kambodża podkreśla, że rejestracja 20 partii politycznych i udział w wyborach 6 956 900 wyborców to wyraźne dowody na to, że zmiany w ustawie o partiach politycznych i związana z nimi redystrybucja mandatów nie pozbawiły obywateli Kambodży prawa do uczestniczenia w kierowaniu sprawami politycznymi. W związku z tym stwierdzenie naruszenia art. 25 ICCPR nie jest uzasadnione.

2.1.3. Ocena

Zmiany w ustawie o partiach politycznych

- (23) Zmiany do ustawy o partiach politycznych z 2017 r. obejmują przepisy zapewniające dużą swobodę uznania, jeśli chodzi o rozwiązywanie partii politycznych i bezterminowy zakaz prowadzenia działalności politycznej przez liderów partii bez rzetelnego procesu sądowego⁽⁸⁾.
- (24) Na podstawie art. 38 ustawy o partiach politycznych Ministerstwo Spraw Wewnętrznych ma szerokie uprawnienia decyzyjne w odniesieniu do partii politycznych i *de facto* działa jako ich administrator. Może na przykład podjąć decyzję o zawieszeniu działalności partii politycznych i może wystąpić z wnioskiem do Sądu Najwyższego o ich rozwiązanie. Ponieważ w art. 38 ustawy nie przewidziano jasnych i przejrzystych kryteriów dotyczących takich wniosków, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych dysponuje dużą swobodą uznania w kwestii proponowania rozwiązania partii.
- (25) Według Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka („OHCHR”) w Kambodży ustanowienie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych administratorem partii politycznych jest „sprzeczne z międzynarodowymi standardami, zgodnie z którymi wymaga się, aby organy regulacyjne niezależne od władzy wykonawczej zapewniały równe warunki działania na arenie politycznej”⁽⁹⁾. Ponadto, jak zauważyła specjalna sprawozdawczyni ONZ, zmiany do ustawy o partiach politycznych i wynikająca z nich redystrybucja mandatów pozbawiły „miliony obywateli Kambodży ich prawa do udziału w życiu politycznym. W okręgach wyborczych, w których wybory wygrała CNRP, kandydaci osób, które głosowały na tę partię, wybrani w wyborach do Zgromadzenia Narodowego w 2013 r. oraz wyborach do gmin w 2017 r. zostali zastąpieni przez różne osoby reprezentujące różne partie polityczne, co z kolei miało wpływ na wybór senatorów. Stanowi to wyraźne naruszenie prawa obywateli Kambodży do uczestniczenia w kierowaniu sprawami politycznymi, które przewiduje prawo do bycia reprezentowanym przez wybranych przedstawicieli.”⁽¹⁰⁾
- (26) W styczniu 2019 r. Kambodża wprowadziła zmiany w art. 45 ustawy o partiach politycznych, umożliwiając osobom fizycznym, którym zabroniono podejmowania działań politycznych, ubieganie się o przywrócenie im praw politycznych przez króla poprzez złożenie wniosku do premiera. Zmiana ta nie pozwala jednak na pełne przywrócenie praw politycznych osób objętych zakazem, ponieważ nie mogą one skutecznie wznowić działalności politycznej, dopóki CNRP jako całość pozostaje rozwiązana. Ponadto decyzja o przywróceniu im praw politycznych należy do ich przeciwników politycznych, a nie do niezależnego organu. Wreszcie poprawka do art. 45 ustawy o partiach politycznych nie przewiduje rozwiązania kwestii usunięcia ze stanowisk 5 007 wybranych radnych gminnych z ramienia CNRP⁽¹¹⁾.
- (27) W związku z powyższym Komisja stwierdza, że ustawa o partiach politycznych, ze zmianami wprowadzonymi w 2017 r., zawiera przepisy stanowiące naruszenie zasad określonych w art. 25 ICCPR.

Rozwiązanie CNRP i aresztowanie Kema Sokhy

- (28) Kambodża argumentuje, że powodem rozwiązania CNRP było to, iż przywódca tej partii, Kem Sokha, popełnił przestępstwo polegające na zмовie z obcym państwem. Komisja odnotowuje jednak, że CNRP została rozwiązana jeszcze przed rozpoczęciem procesu Kema Sokhy. Należy zauważyć, że specjalna sprawozdawczyni ONZ wyraziła poważne obawy dotyczące podstawy dowodowej decyzji Sądu Najwyższego w sprawie rozwiązania CNRP⁽¹²⁾ oraz powagi oskarżenia opartego na takich dowodach⁽¹³⁾.

⁽⁸⁾ Zob. „Wspólne sprawozdanie zespołu krajowego ONZ w Kambodży w kontekście trzeciego cyklu powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka w Kambodży”, pkt 11.

⁽⁹⁾ OHCHR, „Analiza zmienionej ustawy o partiach politycznych pod kątem praw człowieka”, 28 marca 2017 r.

⁽¹⁰⁾ Rada Praw Człowieka, Sprawozdanie specjalnego sprawozdawcy na temat sytuacji w zakresie praw człowieka w Kambodży, A/HRC/39/73, pkt 76 (2018).

⁽¹¹⁾ A/HRC/42/60, pkt 7.

⁽¹²⁾ A/HRC/39/73/Załącznik 1, pkt 20.

⁽¹³⁾ UA KHM 5/2017, 8 września 2017 r.

- (29) Według Grupy Roboczej ONZ ds. Arbitralnych Zatrzymań („UNWGAD”) pozbawienie wolności Kema Sokhy było motywowane politycznie ⁽¹⁴⁾ i wynikało z korzystania z prawa do wolności opinii i wypowiedzi, a także prawa do uczestniczenia w rządzeniu krajem i kierowaniu sprawami publicznymi. W związku z tym było sprzeczne między innymi z art. 19 i 25 ICCPR ⁽¹⁵⁾. Specjalna sprawozdawczyni ONZ wyraziła również obawę, że aresztowanie Kema Sokhy było motywowane politycznie z uwagi na zaplanowane na 2018 r. wybory powszechne ⁽¹⁶⁾.
- (30) Skutkiem rozwiązania CNRP było ograniczenie prawa do uczestniczenia w kierowaniu sprawami publicznymi jej 118 członków, 55 posłów Zgromadzenia Narodowego z ramienia CNRP oraz 5 007 radnych wybranych na szczeblu lokalnym i gminnym, którzy zostali odwołani ze stanowisk. Jak zauważyła specjalna sprawozdawczyni ONZ, rozwiązanie CNRP oraz zakaz działalności politycznej dla jej członków kwestionują autentyczność wyborów powszechnych z dnia 29 lipca 2018 r. ⁽¹⁷⁾.
- (31) Organy monitorujące ONZ jednomyślnie wyraziły obawy w związku z tą sytuacją, zauważając, że ponowny podział mandatów uzyskanych przez CNRP na rzecz innych partii, w szczególności na szczeblu gminnym, pozbawia obywateli Kambodży ich praw do udziału w życiu politycznym ⁽¹⁸⁾. W sprawozdaniu specjalnej sprawozdawczyni ONZ z 2018 r. stwierdzono również, że regres w zakresie praw politycznych w Kambodży, w tym poprawki do konstytucji mające na celu wprowadzenie zbrodni zdrady państwa (*lèse-majesté*), oznacza „poważne” zmiany, których celem jest tłumienie głosów sprzeciwu i ograniczenie podstawowych wolności ⁽¹⁹⁾.
- (32) Od czasu wszczęcia procedury czasowego wycofania w lutym 2019 r. poczyniono niewielkie postępy w zakresie praw politycznych w Kambodży. W krajobrazie politycznym Kambodży nadal dominują represje dotyczące praw politycznych. CNRP pozostaje rozwiązana, członkom i zwolennikom tej partii nadal odmawia się praw politycznych, a Kambodżańska Partia Ludowa umocniła swoją wyraźnie dominującą pozycję w instytucjach państwowych ⁽²⁰⁾. Stanowiska przewodniczących i członków rad gmin wywodzących się z CNRP zostały prawie w całości obsadzone niewybranymi członkami partii CPP ⁽²¹⁾. Mimo że w dniu 10 listopada 2019 r. lider opozycji Kem Sokha został zwolniony z nadzoru sądowego, jego sprawa nie została zamknięta i nadal grozi mu odpowiedzialność karna. Ponadto zabroniono mu podejmowania jakichkolwiek działań politycznych.

2.1.4. Wnioski dotyczące art. 25 ICCPR

- (33) W świetle wszystkich powyższych kwestii Komisja stwierdza, że działania podjęte przez Kambodżę od 2017 r., w szczególności zmiany do ustawy o partiach politycznych, rozwiązanie CNRP oraz późniejsza redystrybucja mandatów CNRP w Zgromadzeniu Narodowym i w radach lokalnych, mają silny negatywny wpływ na demokrację, udział w życiu politycznym i pluralizm w tym kraju. Działania te wskazują na plan o podłożu politycznym, obejmujący kroki ustawodawcze, prawne i administracyjne, w celu ograniczenia uczestnictwa w życiu politycznym i praw wyborczych, w szczególności przed wyborami powszechnymi w lipcu 2018 r. Utrudniły one obywatelom Kambodży pełne korzystanie z praw politycznych, w tym z prawa do uczestniczenia w kierowaniu sprawami publicznymi, prawa do głosowania i do bycia wybranym w trakcie prawdziwych wyborów okresowych oraz do dostępu, na ogólnych zasadach równości, do służby publicznej w ich kraju, jak przewidziano w art. 25 ICCPR.
- (34) Komisja stwierdza, że charakter naruszonych praw, czas trwania, skala i wpływ stwierdzonych naruszeń wskazują na poważne i systematyczne naruszanie przez Kambodżę zasad ustanowionych w art. 25 ICCPR w rozumieniu art. 19 ust. 1 lit. a) rozporządzenia w sprawie GSP.

2.2. Prawo do wolności wypowiedzi (art. 19 ICCPR)

- (35) Art. 19 ICCPR stanowi, że:

⁽¹⁴⁾ Rada Praw Człowieka ONZ, opinie przyjęte przez Grupę Roboczą ds. Arbitralnych Zatrzymań na jej osiemdziesiątej pierwszej sesji w dniach 17–26 kwietnia 2018 r., A/HRC/WGAD/2018/9, pkt 57.

⁽¹⁵⁾ A/HRC/WGAD/2018/9, pkt 47 i 61.

⁽¹⁶⁾ UA KHM 5/2017, 8 września 2018 r.

⁽¹⁷⁾ A/HRC/39/73/Załącznik 1, 15 sierpnia 2018 r., pkt 87.

⁽¹⁸⁾ Tamże, pkt 23 i pkt 87.

⁽¹⁹⁾ A/HRC/39/73, pkt 89.

⁽²⁰⁾ Zob. także A/HRC/42/60, 27 sierpnia 2019 r., pkt 71.

⁽²¹⁾ Tamże, pkt 5.

- „1. Każdy człowiek ma prawo do posiadania bez przeszkód własnych poglądów.
2. Każdy człowiek ma prawo do swobodnego wyrażania opinii; prawo to obejmuje swobodę poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania wszelkich informacji i poglądów, bez względu na granice państwowe, ustnie, pismem lub drukiem, w postaci dzieła sztuki bądź w jakikolwiek inny sposób według własnego wyboru.
3. Realizacja praw przewidzianych w ustępie 2 niniejszego artykułu pociąga za sobą specjalne obowiązki i specjalną odpowiedzialność. Może ona w konsekwencji podlegać pewnym ograniczeniom, które powinny być jednak wyraźnie przewidziane przez ustawę i które są niezbędne w celu:
- poszanowania praw i dobrego imienia innych,
 - ochrony bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego albo zdrowia lub moralności publicznej.”
- (36) W komentarzu ogólnym nr 34 do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych Komitet Praw Człowieka (KPC) uznał, że wolność opinii i wolność wypowiedzi są ściśle ze sobą powiązane i są niezbędne dla każdego społeczeństwa i stanowią podstawę demokratycznego i wolnego społeczeństwa⁽²²⁾. Zakładają one również istnienie wolnej prasy oraz to, że inne media mogą komentować zagadnienia publiczne bez cenzury ani ograniczeń oraz informować opinię publiczną.

2.2.1. Ustalenia

- (37) Prawodawstwo Kambodży zawiera szereg przepisów, które naruszają zobowiązania Kambodży na mocy art. 19 ICCPR, w szczególności poprzez szeroko i ogólnikowo sformułowane przepisy, które umożliwiają władzom Kambodży korzystanie z dużej swobody uznania we wdrażaniu tych przepisów ustawowych i wykonawczych oraz wnoszenie oskarżeń związanych z wykonywaniem prawa do wolności wypowiedzi. Przepisy te obejmują: poprawki z 2018 r. do kambodżańskiej konstytucji, klauzulę *lèse-majesté* w kodeksie karnym, ustawę o prasie, prawo wyborcze, prawo telekomunikacyjne, ustawę o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych, ustawę o partiach politycznych, ustawę o związkach zawodowych oraz rozporządzenie *prakas* nr 170 o kontroli publikacji w odniesieniu do stron internetowych i internetowych mediów społecznościowych w Królestwie Kambodży.
- (38) Ponadto Komisja odnotowuje sytuację dziennikarzy, którzy padają ofiarą aresztowań, zatrzymań, oskarżeń i wyroków sądowych, a także zamknięcie gazety Cambodia Daily w następstwie kontroli podatkowej, zamknięcie lokalnych oddziałów stacji radiowych Radio Free Asia i Voice of America oraz wyłączenie innych częstotliwości radiowych. Dziennikarzy oskarżano lub zatrzymywano bez wyraźnych powodów, z wyjątkiem ich rzekomych wypowiedzi sprzeciwiających się kambodżańskiemu rządowi lub zaangażowania w działalność publiczną.
- (39) Również kilka międzynarodowych organów monitorujących odnotowało z zaniepokojeniem tę sytuację. Specjalna sprawozdawczyni ONZ w swoim oświadczeniu na zakończenie misji w sprawie sytuacji w zakresie praw człowieka w Kambodży z dnia 5 maja 2019 r. zaapelowała do Kambodży „o zwiększenie przestrzeni dla wolnej prasy, w tym przestrzeni działania dla niezależnych dziennikarzy”. W sprawozdaniu grupy roboczej ONZ na temat powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka z 2019 r. zaapelowano do Kambodży o: natychmiastowe zwolnienie każdej osoby zatrzymanej z powodu pokojowego korzystania z prawa do wypowiedzi i zgromadzeń; ochronę dziennikarzy, obrońców praw człowieka, członków opozycji politycznej i członków związków zawodowych przed nękaniami, arbitralnymi aresztowaniami i atakami fizycznymi; zapewnienie wolnej przestrzeni obywatelskiej, zarówno w internecie, jak i poza nim, do swobodnej wypowiedzi bez lęku przed prześladowaniem na podstawie kodeksu karnego i ustawy o telekomunikacji⁽²³⁾. W dniu 18 kwietnia 2019 r. Kambodża przyjęła większość tych zaleceń.
- (40) Odnotowany w 2019 r. gwałtowny wzrost liczby postępowań sądowych przeciwko byłym członkom CNRP świadczy o poważnym i systematycznym wykorzystywaniu i nadużywaniu przepisów w celu zastraszania i nękania wybranych osób w następstwie korzystania przez nie z podstawowych swobód, a zwłaszcza prawa do posiadania bez przeszkód własnych poglądów oraz prawa do swobodnego wyrażania opinii. Obywatele Kambodży, którzy wyrażają sprzeciw, są uciszani i pozbawiani prawa do wolności wypowiedzi, przy czym coraz częściej ma to miejsce w mediach społecznościowych i na platformach internetowych. Grozi im się, są oni zastraszani lub stawia im się zarzuty karne w związku z formułowaniem wszelkich odmiennych poglądów, wykorzystując m.in. przepis kodeksu karnego o *lèse-majesté*, wprowadzony ponad rok temu⁽²⁴⁾.

⁽²²⁾ Komitet Praw Człowieka ONZ (KPC), Komentarz ogólny nr 34 w sprawie art. 19, wolność opinii i wolność wypowiedzi, CCPR/C/GC/34, 11 (12 września 2011 r.).

⁽²³⁾ Rada Praw Człowieka ONZ, „Sprawozdanie grupy roboczej na temat powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka: Kambodża”, A/HRC/41/17, pkt 11 i nast., między innymi zalecenia 110.12, 110.27, 110.29, 110.81, 110.83, 110.85, 110.87, 110.91, 110.93, 110.94, 110.96, 110.98 i 110.99 (5 kwietnia 2019 r.).

⁽²⁴⁾ Zob. oświadczenie specjalnej sprawozdawczyni ONZ z dnia 8 listopada 2019 r.

2.2.2. *Stanowisko Kambodży*

- (41) Kambodża stoi na stanowisku, że wyżej opisane działania skierowane przeciwko dziennikarzom i mediom są uzasadnione stosowaniem wewnętrznych przepisów ustawowych i wykonawczych dotyczących opodatkowania i licencji nadawczych. Podkreśla dużą liczbę obecnie zarejestrowanych i działających w tym kraju organizacji medialnych. Zauważa również, że zezwoliła kilku stacjom radiowym na wznowienie działalności i udzieliła nadawcom radiowym zezwoleń na użytkowanie czasu antenowego.
- (42) Ponadto Kambodża odnosi się do niedawnych zmian legislacyjnych, w tym do powołania komisji ds. oceny ewentualnych zmian ustawy o prasie i prowadzonych na szczeblu międzyresortowym prac dotyczących projektu ustawy o dostępie do informacji.

2.2.3. *Ocena*

- (43) Stosowanie prawodawstwa w celu ograniczania wolności wypowiedzi jest kwestią budzącą poważne obawy. W dniu 19 czerwca 2019 r. eksperci ONZ, w tym specjalny sprawozdawca ds. promocji i ochrony prawa do wolności wyrażania opinii oraz wolności wypowiedzi, wyrazili obawy co do stosowania prawa karnego do celów atakowania wolności słowa, zarówno w internecie, jak i poza nim, i przypomnieli Kambodży, że prawo do wolności wypowiedzi jest jednym z fundamentów demokratycznego i sprawiedliwego społeczeństwa oraz że ograniczenia wolności wypowiedzi należy stosować tylko w wyjątkowych, ściśle określonych przypadkach. Ponadto podjęte przez władze kambodżańskie działania prawne przeciwko osobom, które jedynie wyraziły poparcie dla przywódców politycznych, nie są dozwolone na mocy art. 19 ust. 3 ICCPR i w związku z tym stanowią nieuzasadnione ograniczenia. Stanowisko Kambodży, w szczególności przedstawiony opis krajobrazu medialnego w tym kraju, stoi w wyraźnej sprzeczności z jej 143. pozycją w światowym rankingu wolności prasy. W dniu 8 listopada 2019 r. specjalna sprawozdawczyni ONZ ds. sytuacji w zakresie praw człowieka w Kambodży przypomniała Kambodży, że aresztowania z powodu korzystania z prawa do wolności opinii i wolności wypowiedzi w dyskursie politycznym i komentowania spraw publicznych nie są dozwolone.
- (44) Zgodnie z licznymi dostępnymi sprawozdaniami organizacji społeczeństwa obywatelskiego i międzynarodowych organów ds. praw człowieka Komisja stwierdza również, że Kambodża ogranicza prawo do wolności wypowiedzi poprzez stosowanie przepisów oraz działań prawnych i administracyjnych, w szczególności działań przeciwko dziennikarzom, prasie i innym mediom, organizacjom pozarządowym i osobom fizycznym, w tym obrońcom praw człowieka. Działania strony kambodżańskiej mające na celu usunięcie tych uchybień nie zostały zrealizowane. Kambodża nie podjęła też kroków w celu skutecznego wdrożenia przyjętych przez siebie zaleceń zawartych w powszechnym okresowym przeglądzie praw człowieka, dotyczących niezależności mediów i wolności wypowiedzi dziennikarzy⁽²⁵⁾.
- (45) Fakt, że Kambodża zobowiązała się do przeglądu lub zmiany szeregu przepisów, w tym w kontekście powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka w 2019 r., oraz podjęła kroki administracyjne w celu dokonania takiego przeglądu lub wprowadzenia zmian od momentu wszczęcia procedury czasowego wycofania, jak dotąd nie przyniósł wymiernych postępów w zakresie dostosowania prawa Kambodży do jej międzynarodowych zobowiązań w dziedzinie praw człowieka, w szczególności art. 19 ICCPR.
- (46) Komisja przypomina, że chociaż prawo do wolności wypowiedzi może podlegać pewnym ograniczeniom, ograniczenia takie muszą spełniać warunki określone w art. 19 ust. 3 ICCPR, w tym warunek, że wszelkie ograniczenia muszą być niezbędne w demokratycznym społeczeństwie i proporcjonalne. Komisja stwierdza jednak, że Kambodża nie wykazała w wystarczającym stopniu, że ograniczenia prawa do wolności wypowiedzi zawarte w jej ramach prawnych oraz ich wdrożenie spełniają warunki określone w art. 19 ICCPR.

2.2.4. *Wnioski dotyczące art. 19 ICCPR*

- (47) Uwzględniając charakter naruszonych praw oraz czas trwania, skalę i wpływ naruszeń, Komisja stwierdza, że stosowanie przez Kambodżę przepisów oraz działań prawnych i administracyjnych w celu ograniczenia prawa do wolności wypowiedzi oraz niepodjęcie niezbędnych kroków w celu zapewnienia wolnej przestrzeni obywatelskiej stanowią poważne i systematyczne naruszenie zasad ustanowionych w art. 19 ICCPR, w rozumieniu art. 19 ust. 1 lit. a) rozporządzenia w sprawie GSP.

⁽²⁵⁾ A/HRC/41/17/Załącznik 1.

2.3. Prawo do spokojnego zgromadzenia się i swobodnego stowarzyszania się (art. 21 i 22 ICCPR)

- (48) Art. 21 ICCPR stanowi, że uznaje się prawo do spokojnego zgromadzenia się. Wykonywanie tego prawa nie może podlegać ograniczeniom innym niż przewidziane w ustawie i konieczne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, porządku publicznego (*ordre public*), bądź dla ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo ochrony praw i wolności innych osób.
- (49) Art. 22 ICCPR stanowi, że:
- „1. Każdy ma prawo do swobodnego stowarzyszania się z innymi, włącznie z prawem do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych i wstępowania do związków zawodowych w celu ochrony swych interesów.
 2. Na wykonywanie tego prawa nie mogą być nałożone ograniczenia inne niż przewidziane przez ustawę i konieczne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, porządku publicznego bądź dla ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo praw i wolności innych osób. Niniejszy artykuł nie stanowi przeszkody w nałożeniu ograniczeń zgodnych z ustawą na wykonywanie tego prawa przez członków sił zbrojnych i policji.
 3. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie upoważnia państw stron Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy z 1948 r. dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych do podejmowania kroków ustawodawczych lub stosowania prawa w sposób, który naruszałby gwarancje przewidziane w tej konwencji.”

2.3.1. Ustalenia

- (50) W Kambodży obowiązuje ustawa o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych, która nakłada szereg ograniczeń dotyczących rejestracji stowarzyszeń i ich działalności, jak również kompleksowe wymogi w zakresie sprawozdawczości. Dokładniej rzecz ujmując, art. 8 ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych określa szerokie podstawy do ograniczenia rejestracji organizacji społeczeństwa obywatelskiego. W art. 9 przedmiotowej ustawy zobowiązuje się te organizacje do rejestracji, aby mogły prowadzić jakąkolwiek działalność. Art. 25 ustawy, w połączeniu z jej art. 30, określa wymogi w zakresie sprawozdawczości, przy czym niektóre z nich są niejasne, nakładając na organizacje społeczeństwa obywatelskiego ograniczenia, które wykraczają poza ograniczenia dopuszczalne na mocy art. 22 ust. 2 ICCPR. Ponadto wymóg neutralności⁽²⁶⁾ zawarty w art. 24 ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych nie został zdefiniowany, a jego zastosowanie jest niejasne. Wreszcie ustawa o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych zezwala na zawieszenie organizacji społeczeństwa obywatelskiego lub usunięcie jej z wykazu z powodu nieprzestrzegania własnego statutu nawet wtedy, gdy takie uchybienie nie stanowi przestępstwa na mocy kambodżańskiego prawa.
- (51) Poza tym, że przepisy kambodżańskiej ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych są ogólnikowe i niejasne, w Kambodży podjęto szereg działań zmierzających do tłumienia wolności zrzeszania się. W szczególności aresztowania i zatrzymania kluczowych przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego i działaczy na rzecz środowiska oraz prawa do ziemi doprowadziły – pomimo – wyroków w zawieszeniu lub ułaskawień przez króla – do skurczenia się przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego⁽²⁷⁾. Niezależnie od tego, że w listopadzie 2018 r. uchylono wymóg powiadomienia z trzydniowym wyprzedzeniem o organizacji wydarzeń gromadzących społeczeństwo obywatelskie, Komisja otrzymywała informacje od organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym w trakcie misji do Kambodży w czerwcu 2019 r., że nadal doświadczają one natarczywego monitorowania i nękania przez lokalną policję, wojsko i wymiar sprawiedliwości. Niektóre organizacje społeczeństwa obywatelskiego informowały o inwigilacji przez rząd członków ich rodzin.
- (52) Sytuację tę potwierdzają wnioski i zalecenia zawarte w sprawozdaniu z lipca 2019 r. w sprawie roli i osiągnięć OHCHR w Kambodży⁽²⁸⁾, w którym Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka potwierdza informacje o ścisłym monitorowaniu przez policję działań organizacji społeczeństwa obywatelskiego i wzywa Kambodżę do poszerzenia przestrzeni dla takich organizacji. Obawy znajdują również odzwierciedlenie w sprawozdaniu z powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka z 2019 r. Kambodża przyjęła zalecenia wydane w kontekście powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka, w ramach których zachęcano ten kraj do zaprzestania wszelkiego rodzaju nękania, zastraszania, stosowania siły i arbitralnej ingerencji w prawo do wolności zrzeszania się i prawo do pokojowego zgromadzenia się⁽²⁹⁾.

⁽²⁶⁾ Zgodnie z art. 24 ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych organizacje społeczeństwa obywatelskiego zachowują neutralność względem partii politycznych w Królestwie Kambodży.

⁽²⁷⁾ A/HRC/39/73/Zaf.1, s. 9.

⁽²⁸⁾ OHCHR (31 lipca 2019 r.) – Roczne sprawozdanie OHCHR na temat działalności w Kambodży.

⁽²⁹⁾ Rada Praw Człowieka ONZ, „Sprawozdanie grupy roboczej na temat powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka: Kambodża”, A/HRC/41/17, dodano skróty. W szczególności w ramach powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka zalecono: zmianę ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych, aby dostosować ją do zobowiązań podjętych przez państwa zgodnie z ICCPR oraz stworzyć bezpieczne i sprzyjające warunki dla społeczeństwa obywatelskiego i związków zawodowych (między innymi: zalecenia 110.12, 110.25 i 110.102); ochronę organizacji pozarządowych i dopilnowanie, by przepisy administracyjne ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych nie były wykorzystywane do zamykania lub zawieszania działalności organizacji pozarządowych ani do wywierania innego rodzaju negatywnego wpływu na nie (zalecenie 110.28); zastosowanie wszel-

2.3.2. *Stanowisko Kambodży*

- (53) Kambodża uzasadnia swoje działania tym, że władze lokalne muszą zapewnić bezpieczeństwo i porządek publiczny, oraz tym, że przedmiotowe organizacje społeczeństwa obywatelskiego podejmowały działania przekraczające ich uprawnienia lub głosiły treści naruszające prawo.
- (54) Kambodża potwierdza swoje zobowiązanie do dokonania przeglądu ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych i oświadcza, że trwają konsultacje z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego oraz że w każdym demokratycznym państwie taki proces wymaga czasu.
- (55) Kambodża dodaje, że prace przygotowawcze nad projektem ustawy o dostępie do informacji toczą się w pełnej współpracy z organizacjami ONZ, takimi jak OHCHR i biuro Unesco w Phnom Penh. Ponadto Kambodża wydłużyła terminy rejestracji podatkowej i wywiązania się ze zobowiązań podatkowych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego.

2.3.3. *Ocena*

- (56) Już w 2015 r. OHCHR wyraziło niepokój w związku z ustawą o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych i jej skutkami dla zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego i osób fizycznych do działania w obronie praw człowieka oraz do promowania przejrzystości i rozliczalności; ponownie obawy te przedstawił rzecznik OHCHR w sierpniu 2017 r. Komisja i Europejska Służba Działań Zewnętrznych (ESDZ) (między innymi w trakcie misji obserwacyjnej w 2018 r.) oraz społeczność międzynarodowa (np. w ramach powszechnego okresowego przeglądu praw człowieka w 2019 r.) i Sekretarz Generalny ONZ oraz specjalna sprawozdawczyni ONZ podnosili kwestię uchybień w ustawie o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych.
- (57) Pomimo podjęcia pewnych pozytywnych kroków przez Kambodżę, takich jak zainicjowanie procesu przeglądu tej ustawy, prowadzenie dialogu z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego oraz uchylenie wymogu powiadomienia z trzydniowym wyprzedzeniem o organizacji wydarzeń gromadzących społeczeństwo obywatelskie, Komisja, opierając się na swoich ustaleniach, uważa, że działania te są niewystarczające do zaradzenia istniejącym uchybieniom. W szczególności niezmienione pozostają ramy prawne w Kambodży oraz brakuje konkretnej realizacji strategii i oświadczeń dotyczących promowania i ochrony przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego. Ponadto nadal odnotowywane są monitorowanie, nadzór, nękanie, aresztowania i zatrzymania przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego i działaczy⁽³⁰⁾.
- (58) W dniu 3 grudnia 2018 r. Kambodża wydała oświadczenie, w którym zobowiązała się do promowania rzeczywistego partnerstwa z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Jednak w lipcu 2019 r. Sekretarz Generalny ONZ w dalszym ciągu apelował do Kambodży o zwiększenie gwarancji w odniesieniu do niezakłóconej pracy organizacji społeczeństwa obywatelskiego poprzez konsolidację i poszerzenie przestrzeni działania tych organizacji. Sekretarz Generalny ONZ podkreślił również znaczenie przeglądu ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych w tym kontekście⁽³¹⁾.
- (59) W oparciu o międzynarodowe prawo dotyczące praw człowieka i orzecznictwo Komitetu Praw Człowieka Komisja stwierdza, że art. 8 i 25 w powiązaniu z art. 30 ustawy o organizacjach pozarządowych naruszają art. 22 ust. 2 ICCPR. Art. 9, 20 i 24 ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych naruszają również art. 22 ust. 2 ICCPR ze względu na poważne obawy dotyczące ich stosowania⁽³²⁾.
- (60) Dokładniej rzecz ujmując, Komisja stwierdza, że podstawy ograniczania rejestracji stowarzyszeń zawarte w art. 8 ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych wykraczają poza to, co jest dozwolone na mocy art. 22 ust. 2 ICCPR. Komisja stwierdza również, że art. 25 ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych w powiązaniu z jej art. 30 nakłada na organizacje społeczeństwa obywatelskiego wymogi w zakresie sprawozdawczości wykraczające poza wymogi dopuszczalne na podstawie art. 22 ust. 2 ICCPR. Ponadto niejasne sformułowanie i niejasne stosowanie wymogu neutralności, zawartego w art. 24 ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych, nie spełniają wymogów art. 22 ust. 2 ICCPR.

kich środków w celu ochrony i wspierania dziennikarzy, obrońców praw człowieka, pracowników związków zawodowych, działaczy na rzecz środowiska i prawa do ziemi oraz innych przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego (zalecenie 110.85); zastosowanie środków niezbędnych do zapewnienia, że nie utrudnia się korzystania z prawa do wolności zrzeszania się i prawa do zgromadzenia się przez arbitralne ograniczenia lub nadmierne użycie siły (zalecenie 110.107).

⁽³⁰⁾ W związku z tym zob. oświadczenie specjalnej sprawozdawczyni ONZ z dnia 8 listopada 2019 r., w którym wzywa się rząd do poszanowania prawa do wolności opinii, wypowiedzi i zgromadzeń. Zob. również wspólne pismo ze strony społeczeństwa obywatelskiego skierowane do premiera Kambodży z dnia 8 grudnia 2019 r., w którym wyrażono niepokój w związku z represjami prowadzonymi do tłumienia niezależnych i krytycznych opinii oraz obecną sytuacją obrońców praw pracowniczych, przywódców związków zawodowych i działaczy społeczeństwa obywatelskiego.

⁽³¹⁾ A/HRC/42/31 z 31 lipca 2019 r.

⁽³²⁾ Analiza ustawy o stowarzyszeniach i organizacjach pozarządowych pod kątem standardów w zakresie praw człowieka jest dostępna na stronie internetowej Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka w Kambodży od 2015 r. Zob. na przykład wnioski OHCHR na s. 17 i 18 dotyczące tego, że art. 24 narusza wolność wypowiedzi i inne prawa człowieka oraz że art. 25, w powiązaniu z art. 30, wprowadza ograniczenia prawa do wolności zrzeszania się wykraczające poza to, co jest dopuszczalne na mocy art. 22 ust. 2 ICCPR.

2.3.4. **Wnioski dotyczące art. 21 i 22 ICCPR**

- (61) Uwzględniając charakter naruszonych praw, czas trwania, skalę i wpływ naruszeń, Komisja stwierdza, że stosowanie przez Kambodżę przepisów oraz działań prawnych i administracyjnych w celu ograniczenia prawa do spokojnego zgromadzania się i swobodnego stowarzyszania się oraz niepodjęcie skutecznych działań w celu zapewnienia wolnej przestrzeni obywatelskiej stanowią poważne i systematyczne naruszanie zasad ustanowionych w art. 21 i 22 ICCPR, w rozumieniu art. 19 ust. 1 lit. a) rozporządzenia w sprawie GSP.
- (62) Komisja przypomina, że chociaż prawo do spokojnego zgromadzania się i swobodnego stowarzyszania się może podlegać pewnym ograniczeniom, ograniczenia takie muszą spełniać warunki określone w art. 22 ust. 2 ICCPR, w tym warunek, że wszelkie ograniczenia muszą być „konieczne w demokratycznym społeczeństwie i proporcjonalne”. Komisja stwierdza jednak, że Kambodża nie wykazała w wystarczającym stopniu, że zawarte w jej przepisach lub nałożone ograniczenia prawa do wolności zrzeszania się i pokojowego zgromadzania się spełniają warunki określone w art. 22 ICCPR ⁽³⁾.

3. POZOSTAŁE KWESTIE W RAMACH KONWENCJI MOP NR 87 I 98 ORAZ MIĘDZYNARODOWEGO PAKTU PRAW GOSPODARCZYCH, SPOŁECZNYCH I KULTURALNYCH

3.1. **Prawa pracownicze – wolność zrzeszania się, prawo organizowania się i prawo do rokowań zbiorowych (art. 2, 3, 4 i 7 konwencji MOP nr 87; art. 1 i 3 konwencji MOP nr 98; art. 19, 21 i 22 ICCPR; art. 7 i 8 ICESCR)**

- (63) Komisja przyjmuje do wiadomości przekazane i zaktualizowane przez Kambodżę informacje dotyczące kwestii praw pracowniczych uwzględnionych w zawiadomieniu o wszczęciu.
- (64) Komisja zauważa, że działania podjęte przez Kambodżę od momentu wszczęcia procedury czasowego wycofania w lutym 2019 r. świadczą o pewnej poprawie w kwestiach praw pracowniczych. Nadal jednak utrzymują się poważne uchybienia i naruszenia w odniesieniu do dwóch kwestii, a mianowicie rozstrzygania spraw cywilnych i karnych przeciwko przywódcom związków zawodowych oraz dochodzeń w sprawie zabójstw przywódców związków zawodowych, zgodnie z zaleceniami MOP.
- (65) Komisja stwierdza, że niezależnie od znacznych postępów w rozwiązywaniu licznych spraw karnych i cywilnych oraz nierozstrzygniętych sporów pracowniczych dotyczących przywódców, działaczy i pracowników związków zawodowych, wszystkie pozostałe otwarte sprawy powinny zostać bezzwłocznie rozpatrzone. Zamknięcie wielu spraw, choć jest godne pochwały, nie eliminuje uprzedniego występowania arbitralnych aresztowań, nawet jeśli czas ich trwania był krótki.
- (66) Komisja odnotowuje brak konkretnych wyników w dochodzeniach w sprawie zabójstw przywódców związków zawodowych popełnionych w latach 2004 i 2007. Ponadto pomimo podjętego przez Kambodżę zobowiązania do jak najszybszego postawienia sprawców przed sądem oraz pomimo zorganizowania spotkania trójstronnego *ad hoc* zwołanego w styczniu 2019 r. przez Krajową komisję ds. rewizji stosowania międzynarodowych konwencji dotyczących pracy ratyfikowanych przez Kambodżę i spotkania międzyministerialnego w lutym 2019 r., dochodzenia te są nadal otwarte.
- (67) Komisja stwierdza, że nierozwiązane sprawy cywilne i karne przeciwko przywódcom związków zawodowych oraz nieprzeprowadzenie niezależnych dochodzeń w sprawie zabójstw przywódców związków zawodowych stanowią poważne naruszenia zasad wolności zrzeszania się zapisanych w podstawowych konwencjach MOP nr 87 i 98, a także w art. 19, 21 i 22 ICCPR.
- (68) Komisja uważa również, że należy niezwłocznie rozpocząć nową rundę negocjacji z partnerami społecznymi, aby kontynuować przegląd ustawy o związkach zawodowych. W ramach tego przeglądu priorytetowo należy potraktować rozszerzenie zakresu ustawy na wszystkich pracowników i urzędników, dodatkowe przepisy ułatwiające rejestrację związków zawodowych i organizacji pracodawców oraz ochronę przed wszelkimi aktami dyskryminacji związków zawodowych w celu zapewnienia pełnej zgodności ustawy z konwencjami MOP nr 87 i 98.

⁽³⁾ Tamże.

3.2. *Niedyskryminacja, prawo do ziemi i prawo do mieszkania (art. 2 ust. 2 i art. 11 ust. 1 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych)*

- (69) Komisja przyjmuje do wiadomości przekazane i zaktualizowane przez Kambodżę informacje na temat praw własności gruntów, w tym informacje na temat uznania sytuacji ludów tubylczych w tym kraju. Komisja zauważa, że od czasu wszczęcia procedury czasowego wycofania Kambodża poczyniła wymierne postępy w rozwiązywaniu sporów o ziemię dotyczących koncesji na gospodarcze wykorzystanie gruntów w sektorze cukru. Nadal występują jednak uchybienia w zakresie rejestracji gruntów i przyznawania tytułów prawnych; brakuje też odpowiednich i bezstronnych środków odwoławczych i rozwiązania kwestii praw społeczności tubylczych. Konieczne są dalsze wysiłki w celu ustanowienia odpowiednich ram prawnych mających zapewnić przejrzyste i pluralistyczne mechanizmy rozstrzygnięcia sporów dotyczących gruntów.

4. WNIOSKI

- (70) Zgodnie z art. 19 ust. 1 lit. a) rozporządzenia w sprawie GSP preferencje taryfowe w ramach rozwiązań preferencyjnych, o których mowa w art. 1 ust. 2 tego rozporządzenia, mogą zostać tymczasowo wycofane ze względu na poważne i systematyczne naruszanie zasad ustanowionych w podstawowych konwencjach ONZ/MOP dotyczących przestrzegania praw człowieka i praw pracowniczych.
- (71) Biorąc pod uwagę fakty i ustalenia opisane w sekcjach 2.1, 2.2 i 2.3, charakter naruszonych praw oraz czas trwania, skalę i skutki działań i zaniechań Kambodży, Komisja stwierdza poważne i systematyczne naruszenia przez Kambodżę zasad określonych w art. 19, 21, 22 i 25 ICCPR.
- (72) W związku z tym, po uwzględnieniu uwag i opinii Kambodży, Komisja uważa, że rozwiązanie preferencyjne przyznane Kambodży należy czasowo wycofać, dopóki nie zostanie podjęta decyzja, że powody uzasadniające wycofanie nie mają już zastosowania.
- (73) Przy ocenie, które produkty powinny zostać objęte wycofaniem preferencji, Komisja bierze pod uwagę potrzeby Kambodży w zakresie rozwoju gospodarczego oraz cele rozporządzenia w sprawie GSP, w tym konieczność dywersyfikacji bazy eksportowej przez Kambodżę. Ponadto Komisja bierze pod uwagę wpływ społeczno-gospodarczy wycofania, między innymi na pracowników i sektory przemysłu.
- (74) Komisja uwzględnia również postępy poczynione przez Kambodżę od momentu wszczęcia procedury czasowego wycofania. Komisja odnotowuje też pozytywną współpracę z Kambodżą w trakcie całego procesu.
- (75) W związku z tym Komisja stwierdza, że preferencje taryfowe wynikające z rozporządzenia w sprawie GSP powinny zostać wycofane w odniesieniu do niektórych produktów pochodzących z Kambodży. Produkty te objęte są następującymi kodami systemu zharmonizowanego (HS): 1212 93, 4201 00, 4202, 4203, 4205 00, 4206 00, 6103 41, 6103 43, 6103 49, 6105, 6107, 6109, 6115 10, 6115 21, 6115 22, 6115 29, 6115 95, 6115 96, 6115 99, 6203 41, 6203 43, 6203 49, 6205, 6207, 6211 32, 6211 33, 6211 39, 6211 42, 6211 43, 6211 49, 6212, 6403 19, 6403 20, 6403 40, 6403 51, 6403 59, 6403 91, 6403 99, 6405 i 6406.
- (76) Komisja będzie nadal monitorować sytuację w Kambodży, w tym w kwestiach praw obywatelskich i politycznych, praw pracowniczych oraz prawa do ziemi i do mieszkania. Komisja może zmienić wycofanie preferencji taryfowych. Jeżeli Kambodża w pełni rozwiąże kwestie poruszone w niniejszym rozporządzeniu delegowanym, Komisja może przywrócić preferencje taryfowe zgodnie z art. 20 rozporządzenia w sprawie GSP,

PRZYJMUJE NINIEJSZE ROZPORZĄDZENIE:

Artykuł 1

W rozporządzeniu (UE) nr 978/2012 wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w załączniku II po tytule „Kraje korzystające objęte rozwiązaniem ogólnym, o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. a), które czasowo wycofano z tego rozwiązania w odniesieniu do wszystkich lub niektórych produktów pochodzących z tych krajów” tekst i tabela otrzymują brzmienie:

„Kolumna A: kod alfabetyczny, zgodnie z nomenklaturą państw i terytoriów używany do celów unijnych statystyk handlu zagranicznego

Kolumna B: nazwa

Kolumna C: kody HS produktów, w odniesieniu do których czasowo wycofano preferencje taryfowe, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. a)”

„A	B	C
KH	Kambodża	4201 00, 4202, 4203, 4205 00, 4206 00, 6103 41, 6103 43, 6103 49, 6105, 6107, 6109, 6115 10, 6115 21, 6115 22, 6115 29, 6115 95, 6115 96, 6115 99, 6203 41, 6203 43, 6203 49, 6205, 6207, 6211 32, 6211 33, 6211 39, 6211 42, 6211 43, 6211 49, 6212, 6403 19, 6403 20, 6403 40, 6403 51, 6403 59, 6403 91, 6403 99, 6405, 6406”

- 2) w załączniku IV, po pierwszej tabeli po tytule „Kraje korzystające objęte szczególnym rozwiązaniem dotyczącym krajów najsłabiej rozwiniętych, o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. c)” tekst i tabela otrzymują brzmienie:

„Kraje korzystające objęte szczególnym rozwiązaniem dotyczącym krajów najsłabiej rozwiniętych, o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. c), które czasowo wycofano z tego rozwiązania w odniesieniu do wszystkich lub niektórych produktów pochodzących z tych krajów

Kolumna A: kod alfabetyczny, zgodnie z nomenklaturą państw i terytoriów używany do celów unijnych statystyk handlu zagranicznego

Kolumna B: nazwa

Kolumna C: kody HS produktów, w odniesieniu do których czasowo wycofano preferencje taryfowe, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. c)”

„A	B	C
KH	Kambodża	1212 93, 4201 00, 4202, 4203, 4205 00, 4206 00, 6103 41, 6103 43, 6103 49, 6105, 6107, 6109, 6115 10, 6115 21, 6115 22, 6115 29, 6115 95, 6115 96, 6115 99, 6203 41, 6203 43, 6203 49, 6205, 6207, 6211 32, 6211 33, 6211 39, 6211 42, 6211 43, 6211 49, 6212, 6403 19, 6403 20, 6403 40, 6403 51, 6403 59, 6403 91, 6403 99, 6405, 6406”

Artykuł 2

Czasowe wycofanie, o którym mowa w art. 1 ust. 1 i 2, nie ma zastosowania w odniesieniu do przywozu produktów, które są już w drodze do Unii w dniu 12 sierpnia 2020 r., pod warunkiem że nie można zmienić miejsca przeznaczenia takich produktów. W takim przypadku wymagany będzie ważny dokument potwierdzający w formie konosamentu.

Artykuł 3

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie trzeciego dnia po jego opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Niniejsze rozporządzenie stosuje się od dnia 12 sierpnia 2020 r.

Niniejsze rozporządzenie wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich.

Sporządzono w Brukseli dnia 12 lutego 2020 r.

W imieniu Komisji
Ursula VON DER LEYEN
Przewodnicząca